

Hoofstuk 5

Agtergrond vir die verstaan van die Christologiese kosmologie in die Nuwe-Testament

5.1) Inleidend

In die Nuwe-Testament moes daar gewaak word teen die heidense panteïstiese siening wat die skepping en die mens se verantwoordelikheid buite verband van die Ou Testament gebruik. Dit word veral gedoen wanneer God aan die kosmos verbind word deur aanbidding van die stoflike.

5.2) Redes vir die vinnige groei van die Christendom in die eerste eeu

Hamilton (s.a:115 vv) gee die redes vir die groei van die Christendom in die eerste paar eeue, wat onder andere is: Die Christendom is nie deur mag of geweld afgedwing nie. Dit bevat nie 'n wettiese ritualisme nie. Hulle het nooit kompromieë oor die inhoud van die geloof aangegaan nie. Die Christendom het nooit die natuur as goddelik beskou nie. Hulle het tog die natuur as gawe van God beleef. Geloof en moraliteit is nie geskei nie.

5.2.1) Hellenisering

Na die verowering van die antieke wêreld deur Alexander die Grote, en die Hellenisering van die verowerde gebiede, het die antieke Jode Grieks begin praat, en Griekse filosofiese denke (veral die van Philo) het die Joodse godsdiens begin binnedring (Christelike Encyclopaedie IV:567). So het die kontak tussen die Jode en die filosofie van die Grieke soms gelei tot sinkretisme (Christelike Encyclopaedie IV:567).

Volgens Stambauch en Balch (1986:102) was die Jode die meeste deur die Hellenisering na die tyd van Alexander die Grote beïnvloed. Tog moes die Christendom ook voortdurend waak teen die heidense opvattinge oor die

skepping, wat so maklik in hulle gedagterigting kon insluip (bv. Origenes se platoniese siening van die mens se siel en liggaam).

5.2.2) Kontak tussen die Christendom en die Griekse filosofie

Die Areopagus-rede van Paulus beteken vir Bartelink (1986:25) die eerste ontmoeting van die Christendom met die profane wysbegeerte. Al hoe meer goed geskoolde persone bekeer hulle tot die Christendom en so word dit noodsaaklik dat die Christendom die wysbegeerte verstaan. Dit was egter die Apologete wat sedert die 2e eeu hul argumente met vorme uit die profane wetenskap bedien. Die apologieë was normaalweg gerig op die keisers, maar hulle wou ook die ontwikkelde geskoolde heidene bereik. In die Ou Testament het die filosofie allerlei ligtelik religieuse trekke gekry, wat wegbereiders was vir die Hellenistiese – Jodedom (Bartelink 1986:27-30) So moes die beskrywing van God se wraak in die Ou-Testament toegelig word, aangesien die filosofie God beskryf as vry van hartstogte. Daar moet egter daarop gewys word dat die eerste Christene wel bewus was van die Griekse filosofie, maar onder invloed van die Joodse godsdiens. Eers vanaf die tweede eeu begin die Griekse filosofie ook binne die denkraamwerk van sekere Christene kom. Toe die Christendom met die filosofie in kontak kom, was die standpunte nie uniform nie. In teenstelling met die matige Justinus was daar later by Tatianus oor die verwantskap tussen die Christendom en die Platonisme 'n groot verskil:

Justinus antwoord die Platonisme met 2 argumente:

- Platonisme se wortel is die barbarisme
- Sy leer stem nie ooreen met die Joodse apokaliptiek nie (Bartelink 1986:64)

Tatianus (Bartelink 1986:65) aan die ander kant skakel met die Platonisme op grond van die *logos spermatikos* idee, waarin verklaar word dat die Logos (Christus) die waarheidskorrels van sy leer in die Griekse filosofie manifesteer. In die filosofiese strominge se invloed op die Christendom, is dus die grond vir White (1967: 1206) se opmerking: "To a Christian a tree can be

no more than a physical fact.” In die **filosofie** se dualisme tussen stof en gees, is ‘n boom “no more than a physical fact”, en behorende tot die sondige stoflike.

Bartelink (1986:25) meen dat die Oud-Christelike skrywers dikwels argumenteer dat die profane wysbegeerte gevaarlik was. Tertullianus (Bartelink 1986:25) betitel die filosofie as die “patriarge van die kettere”, en hy reken dat die filosofie met behulp van die dialektiek tekste na willekeur kan manipuleer. Kettere het almal op die filosofie teruggegaan omdat die wysgerige insigte met Christelike opvattinge verenig is. Irenaeus het herhaaldelik gewys op die Platoniese invloed by die gnostikus Valentinus. Hieronymus merk in sy brief aan die redenaar Magnus op dat Christene soos by Melito van Sardis en Tatianus kettere kon analiseer en tot hul heidense bronne herlei omdat hulle in die filosofie geskool was (Bartelink 1986:26).

In die Gnostisisme speel naas die Oosters-mitologiese, die Grieks-wysgerige stroom ‘n oorspoelende rol. Volgens Bartelink (1986:27) het veral die Platonisme, as ‘n Oosterse opvatting ‘n belangrike rol voor die verskyning van die Gnostisisme gespeel. Volgens die gnostici was dit nie die hoogste God wat alles self geskep het nie. Daar was ‘n demiurg/skeppergod, wat Hom na die skepping van die wêreld onttrek het. Nou word die aarde oorgelaat aan die “noodlot” (Christelike Encyclopaedie II: 341).

Die Christene het hierdie opvatting van die vroegste tyd reeds bestry. Die Christelike Encyclopaedie (II:342) sien die volgende tekste as bewysplaas van die stryd teen dié kettere: Kolossense 2:18; 1 Timoteus 1:3-7; 4:1-3; 2 Timoteus 2:14-18; Titus 1:10-16; 2 Petrus 2: 1-3; Judas 4-16; Openbaring 2:6,15,20. Vir die Christendom was God die God van die skepping, wat deur die eeue steeds voorsien (Christelike Encyclopaedie (II: 342).

5.3) Heidense opvattinge oor die skepping rondom die ontstaanstyd van die Nuwe-Testament

5.3.1) Platonisme

Oor die algemeen word die *raakpunte* tussen die Platonisme en die Christendom beklemtoon (Bartelink 1986:93), terwyl min aandag gegee word aan die wesenlike verskille. Die eintlike konfrontasie en diskussie begin eers in die begin van die 2e eeu met die apologete Justinus, meen Bartelink (1956:93) (bv. Gregorius van Nissa het gestreef na 'n sintese tussen die Platonisme en die Christendom). 'n Belangrike vraag is in hoe verre Platoniese gedagtes in die eie Christelike leer geïnkorporeer word en in hoe verre dit los elemente bly?

Platonisme behels kortliks die volgende (Christelike Encyclopaedie IV:581):

- 'n metafisiese dualisme (tussen stof en gees).
- Hulle hang in 'n hoë mate die panteïsme aan.
- Die gode kan nie filosofer nie, omdat hulle alwys is, maar die mens is op soek na sin in sy lewe.
- God kan nie betrokke wees in die skepping nie, want God het Hom van die skepping onttrek en aan sy eie lot oorgelaat.
- Die stoflike (begeertes, liggaamlike, kosmos) is sleg en verganklik (Hoekstra 1921:77)
- Die bo-sinlike (goddelike/geestelike) is goed.

Die gedagte wat beklemtoon behoort te word is dat die Platonisme nie die wese van die Christendom beïnvloed het nie (Hoekstra 1921:77). Die Platonisme leer die waardeloosheid van die geskape orde teenoor die waarde van die siel. Die aarde is niks anders as 'n sigbare gestalte van die bose nie. Hierdie siening het die Christene nie gedeel nie (Hoekstra 1921:77).

5.3.2) Stoïsisme

Bartelink (1986:95) meen dat die Christenskrywers in die loop van die tyd al hoe meer van die Griekse wysbegeerte gebruik begin maak het. Die Stoa wat groot klem lê op die etiek, is dikwels in die sistemativering van die Christelike moraal gebruik. Die Stoïsynse etiek hou hul weinig besig met fundamentele kwessies, maar is eerder op die afsonderlike persoon gerig.

Hoewel daar sommige ooreenkomste met die Christendom was, is daar ook wesenlike verskille. Die Christendom was 'n openbaringsgodsdienst, wat klem gelê het op die verlossing deur Christus, terwyl die Stoa klem gelê het op die mens se rede as verlossingsmiddel. Die mens moes uitdrukkingloos, emosieloos, en gevoelloos leef, om die hoogste trap van verlossing te bereik (Christelike Encyclopaedie V:303). Die stoa handel oor die mens se rede, liggaamlike, en geestelike, wat deur die godheid goed geskape is, maar die invloed in die mens se lewe maak hom sleg. (Bartelink 1986:95).

Stoïsisme het verder die volgende kenmerke:

- Sinkretisme
- Panteïsme
- Geen verlossing van die mens in sy vlees nie, slegs in die gees (Christelike Encyclopaedie V:303)

5.3.3) Epikurisme

Epikuros is allereers gesien as vernietiger van die godsdienst (Bartelink 1986:97). Hierdie filosofie word verder eensydig as 'n hedonistiese (genotsugtige) filosofie afgeskilder (Bartelink 1986:97).

Die Christelike polemieë rig hom veral op 3 hoofgedagtes van die Epikurisme:

- Die verloëning van die Goddelike voorsienigheid,
- die verheerliking van genot,
- die verloëning van die onsterflikheid van die siel.

Teenoor die gedagtes van die Epikureërs het die Christene die woorde van Paulus in 1 Korintiërs 15:32 gebruik om hulle te beskryf: “Laat ons dan eet en drink want môre sterf ons” (Bartelink 1986:80).

Epikurisme is van toepassing op die huidige debat oor die mens se verantwoordelikheid omdat dit die heidense siening rondom die tyd van die Nuwe-Testament verteenwoordig. Die Nuwe-Testament praat nie alleen negatief oor die genotsug nie, maar verwerp dit as ‘n afgodediens. Hier dien Filippense 3:19 as voorbeeld van Paulus se gedagte oor die genotsug van die heidene: “Hulle einde is die verderf, hulle god is die buik en hulle eer is in hulle skande; hulle bedink aardse dinge.” Die Christene het nie die genietinge van die lewe verwerp nie, maar die oorbeklemtoning (verafgoding) van die wêreld en die wêreldse dinge (Müller 1977:71). Hulle is verslaaf aan “vernederende luste wat vir hulle tot skande strek” (Müller 1977:71).

5.3.4) Eufemerisme

Dit is die teorie van Eufemerus (ongeveer 300 vC) dat die geloof aan gode ontstaan het uit die verering van belangrike persone in die geskiedenis (Christelike Encyclopaedie II:128).

Volgens Eufemerus word beroemde manne en vroue reeds in hulle lewens vereer, na hulle dood word hulle al hoe beroemder, totdat hulle as gode verklaar word. So meen hy het die Griekse en Romeinse panteïsme gegroei. Omtrent 280 v.C skryf Eufemerus ‘n soort van utopies - filosofiese roman wat ‘n eeu later deur die Latynse skrywer Ennius uit die Grieks vertaal word, waarin hy die panteïsme van die Grieke aanspreek. In Eufemerus se verhaal word die mitologiese gode die heersers van die voortyd genoem, wat nie meer heers nie (Bartelink 1986:99).

Eufemerus se geskifte lewer ‘n belangrike bydrae tot die verdere vernietiging van die godewêreld: gedagtegange van Eufemerus word deur die Christene

gebruik as wapen teen die heidense opvattinge oor die ou gode en hulle siening van die kosmologie (Bartelink 1986:100)

5.3.5) Die Sinici

Volgens Christelike Encyclopaedie I :529 was die Sinisme 'n wysgerige skool, genoem na die plek van samekoms in Athene (gymnasium cynosarges). Hierdie rigting verkondig dat die mens weer moet terugkeer na die natuur, en hom moet losmaak van alle menslike insettinge. In die Sinisme word 'n teenreaksie op die weelderigheid en oorfloed van die stad Athene gesien. Hierdie rigting is van belang, omdat sommige moderne strominge wat die aarde vereer (vergelyk: CAW) hulle gedagtes van die Sinisme herlei (Bartelink 1986:100).

5.3.6) Neo-Platonisme

Die rigting is sterk deur Plato beheer. Dit was egter strakker gesistematiseer en ook meer religieus getint (Bartelink 1986:101). So kan mens 'n duidelike verskil sien met die vroeëre Platonisme. Vir die Platonisme was die hoogste prinsipe in die wêreld van die idee te vind.

Vir die neo-Platonisme was die Enkele (godheid) absoluut transendent (vgl. deïsme): daaruit kom al die laere dinge voort (emanasie), soos die skepping, en veral die mens. Grosheide *et al* (Christelike Encyclopaedie IV: 345) sien in die neo-Platonisme 'n onderskeid tussen gees en stof. Die gees is die goeie en die stof is die slegte van die skepping en beoordeel dit as volg: "Het neo-Platonisme is echt Heidendom" (Christelike Encyclopaedie: 345). Neo-Platonisme gaan uit van 'n panteïsme.

5.3.7) Gnostisisme

Die Hebreeuse woord עֲדָרָה word soms in die LXX vertaal met γυνώσκω. Richardson (1958:41) meen dat die woord γυνώσις teen die einde

---

van die eerste eeu nC op die heidense gebruik van die term geslaan het, sodat $\epsilon\pi\iota\sigma\tau\eta\sigma\iota\varsigma$ (kennis-van God) sy oorspronklike betekenis verloor het.

Die heidense gebruik van die term het juis by die gnostici gelê. Die gnostici lê klem op die mens se verlossing deur sy eie kennis en verstand. Veral in die tweede eeu nC het die gnostici 'n verbete stryd met die Christendom en die Judaïsme aangeknoop (Richardson 1958:41), sodat die kerk hom sterk moes uitspreek teen die gnostiese idees. Die basis van die gnostiese filosofie was die Joodse- en Christelike godsdiens, maar die gnostici was nie 'n Christelike rigting nie, maar "een heidensche" (Christelike Encyclopaedie II: 340).

Die gevaar vir die Christelike kerk was daarin geleë dat die gnostici nie in die openbaar gefunksioneer het nie, maar isoteries was. Volgens die Nuwe - Testament is die $\gamma\nu\omega\sigma\iota\varsigma$ die "kennis van de weg des heils, die door God is geopenbaard in de Heilige Schrift" (Christelike Encyclopaedie II: 341) (vergelyk verder met 1 Kor. 2:11-16).

Die Gnostisisme is 'n poging om die Christendom te vermeng met allerhande heidense elemente: astrologie, deïsme, mitologie, Stoïsisme en Platonisme, en veral in die Christelike opvatting oor die persoon en werk van Christus en die mens se verantwoordelikheid teenoor die skepping (stof en gees). Hulle sien die skepping bestaande uit aeone en Christus as die hoogste aeon (Christelike Encyclopaedie II: 341). Daarteenoor kom antwoord Johannes hierdie opvatting onder meer in Johannes 1:1-18, waar hy verklaar dat Christus alleen die Logos is, wat van ewigheid af bestaan; dat Hy deel was van die skepping aan die begin, en ook die Lig is, sodat die mens nou die waarheid en die genade kan ken (Joh. 1:14). Soos Paulus in Filippense 2:5-8, beklemtoon Johannes dat Christus wel vlees geword het (Joh. 1:13-14), en dat Hy na sy eiendom (die kosmos, veral die mens) gekom het, om hulle kinders van God te maak (vers 12), en dan word afgelei dat hulle dan in 'n nuwe verhouding tot die skepping sal staan.

5.4) Filosofie en die Nuwe- Testament

Daar word algemeen aanvaar dat Paulus se brief aan die Kolossense veral gerig is teen die filosofiese strome in die gemeentes van die Nuwe-Testament (Du Plessis 1990:11). Die dwaalleringe in Kolosse word geteken as teorieë en filosofieë (Kol. 2:8), wettiese godsdienstige reëls (Kol. 2:8), en 'n selfgemaakte godsdiens. Du Plessis (1990:11) sien dit as 'n sinkretisme tussen verskillende dwaalleringe, onder andere: gnostici, misteriegodsdiens en Joodse mistiek. Ridderbos (1960:105) noem ook die gnostici as die aanleiding vir die skryf van Kolossense. Hoe dit ook al sy, die sinkretistiese beweging in die Nuwe-Testamentiese gemeente het ten doel gehad om Christus van sy heerskappy te ontnem, en om die kosmos te integreer by die verlossing van Christus (Du Plessis 1990:13). Daar sal nou uitgegaan word van die standpunt dat Kolossense die probleem van die filosofie aanspreek.

In Kolossense 2:20 sê Paulus aan die Kolossense:

Εἰ ἀπεθάνετε σὺν Χριστῷ ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ δογματίζεσθε;

Soos hierbo genoem, verwys die στοιχεῖα in hierdie vers vir die meeste verklaarders op die filosofie. Hier gaan kortliks gekyk word na die στοιχεῖα. Liddel & Scott (1990:652) gee een van die betekenismoontlikhede van hierdie woord weer as: "the elements of knowledge, rudiments" verwysende na die gnostici. Kittel (1971:668) verklaar στοιχεῖα met "to follow someone". Verder kom die woord by Plato voor verwysende na die logos wat tussen die elemente van die kosmos intree, sodat hulle mekaar nie vernietig nie (Kittel 1971:671). Die στοιχεῖα verwys volgens Jaeger (1953:147) in die antieke kultuur na die 4 elemente van die kosmos volgens die filosofie nl. grond, vuur, lug en water. Vir die Neo-Platonisme verwys die στοιχεῖα na die verandering van die elemente, sodat die skepping kon plaasvind (Kittel 1971:674). Ladd (1974:403) sê dat die στοιχεῖα gesien moet word as die hele wêreld (die sondige). "(It) means the whole system of earthly human

---

relationships, including its wisdom and its religion.” (Ladd 1974:403). Soos wat die gelowige gekruisig is vir die wêreld (hy soek nie meer die genot van die wêreld nie, maar die eer van God), so heers die wêreldse dinge nie meer in hom nie (Ladd 1974:403). Nou heers hy oor die wêreld met die houding wat God van hom verlang, naamlik in verantwoordelikheid. Die koninkryk van God beheer nou al die mens se gedagtes en werke: dit sluit sy verhouding teenoor die skepping in! (Ladd 1974:403).

5.5) Die kritiek op die heidense mitologie

Die Christene het beslis kritiek op die heidense mitologie en kosmologie gehad. By die apostel Paulus was die absurditeit van die heidense godsdiens 'n belangrike tema (Rom 1:18-23; 1 Kor 5:8-10; Fil 3:18-21; Kol 2:20-23). Die Apologete uit die tweede eeu het die absurditeit van die heidense godsdienste gekoppel aan die absurditeit van die Griekse mites (Bartelink 1986:65). Veral in die Nuwe-Testament kry ons uitsprake oor die negatiewe houding wat die Christene teenoor die heidense gode ingeneem het. Die woorde van Paulus in Handeling 17:29 is 'n voorbeeld - “As ons dan die geslag van God is, moet ons nie dink dat die godheid aan goud of silwer of steen, die beeldwerk van menslike kuns en uitvinding, gelyk is nie”. In die Ou-Testament is daar soortgelyke voorbeelde van die Joodse opvatting oor die gode van die heidenwêreld: Psalm 115: 4-5 – “Hulle afgode is silwer en goud, 'n werk van mensehande. Hulle het 'n mond, maar praat nie; hulle het oë, maar sien nie...” Dié soort kritiek beteken natuurlik nie dat die Christene die stoflike sodanig as sondig gesien het nie (Bartelink 1986:65).

5.6) Die besef van afstand en verskille tussen die Griekse filosofie en die Christendom

Bartelink (1986:67) wys daarop dat daar nie gereken kan word, dat die filosofieë van die heidene die Christendom direk beïnvloed het nie.

Van belang vir Christene se posisiebepaling ten opsigte van die filosofie was enkele Nuwe-Testamentiese tekste, soos die eerste brief aan die gemeente

van Korinte en die befaamde teks in Kolossense 2:8. Laasgenoemde is die enigste teks in die Nuwe-Testament waar die woord *filosofie* voorkom. In die eerste teks stel Paulus die wysheid van die wêreld teenoor die Goddelike wysheid van die Christendom (Bartelink 1986:91)

‘n Belangrike teks is I Korintiërs 2: 4-5.

⁴καὶ ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμα μου οὐκ ἐν πειθοῖς σοφίας [λόγοις] ἀλλ’ ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως, ⁵ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων ἀλλ’ ἐν δυνάμει θεοῦ.

“...en my rede en my prediking was nie in oorredende woorde van menslike wysheid nie, maar in die betoning van gees en krag ⁵ sodat julle geloof nie in wysheid van mense sou bestaan nie, maar in die krag van God.”

In hierdie teks wys die apostel Paulus daarop dat geloof nie op die wysheid van mense nie, maar op die krag van God gegrond moet wees (Groenewald 1980:40). Hy is goed daarvan bewus dat sy prediking afsteek teen die redenaars van daardie tyd (Groenewald 1980:40). Die Christene het egter nie wyse woorde en oorreding nodig nie, hulle het die ware God (Groenewald 1980:40). Die teks sien Bartelink (1986:91) as ‘n waarskuwing teen die filosofie in die algemeen. Van die begin af word ‘n ekstremistiese afwysing van die filosofie gehandhaaf deur ‘n versoeningsgesinde houding (Bartelink 1986: 91). Groenewald (1977:21) meen dat Paulus se verwysing na die “fabels” in 1 Timoteus 1:4 juis teenoor die filosofie van die tyd waarsku, waar gesê is dat die mens slegs deur kennis (γνώσις) gered kan word, vandaar die gebruik van die woord *Gnostisisme*. Die Christendom se groot verskil met die profane wysbegeerte lê juis in hulle siening oor die skepping en die gepaardgaande verantwoordelikheid daarteenoor.

In die volgende tekste kom die gedagte van die voorsienigheid van God teenoor die filosofie se opvatting van deïsme na vore:

Johannes 1:10

¹⁰ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο

¹⁰ *Hy was in die wêreld, en die wêreld het deur Hom ontstaan*

Handelinge 17:24

²⁴ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανὸν οὐ καὶ γῆς ὑπάρχων κύριος οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ

²⁴ *Die God wat die wêreld gemaak het en alles wat daarin is, Hy wat Here van hemel en aarde is, woon nie in tempels met hande gemaak nie.*

Kolossense 1:16;

¹⁶ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς

¹⁶ *want in Hom is alle dinge geskape wat in die hemele en op die aarde is*

Openbaring 4:11 (“U is waardig, o Here, om te ontvang die heerlijkheid en die eer en die krag, want U het alles geskape en deur u wil bestaan hulle en is hulle geskape”) en Openbaring 10:6 (“...en hy het gesweer by Hom wat tot in alle ewigheid lewe, wat die hemel geskape het en wat daarin is, en die aarde en wat daarin is, en die see en wat daarin is”) wys op God se bemoeienis met die skepping en derhalwe moet die mens die skepping eerbiedig as geskenk van God (Groenewald 1986:114). Die Christendom het hierdie bemoeienis van God gesien as sy voorsienigheid (Heyns 1988:159). Hulle was van God se genade afhanklik vir die versorging van die natuur en vir eie behoeftes. Hulle het dus die skepping as deel van God gesien, maar nie as God nie (Heyns 1988:168). Heyns noem die natuur die gawe van God (1988:168).

5.6.1) Die Christendom en die profane wetenskap

Oor die algemeen staan die Christendom nie afwysend teenoor die wetenskap nie, maar vir hulle het dit nie in die sentrum van die mens se doel op aarde gestaan nie (Bartelink 1986:114). Bartelink verwys na *De praescriptione haereticorum 14, 2-5* as ‘n bewys dat die Christene die profane

---

wêreld nie gesien het as anti-god nie, en die wetenskap gesien het as nuttig, maar nie vervanging of bewys van die geloof nie: “Maar de vaardigheid komt voort uit nieuwsgierigheid, ze ontleent haar roem slechts aan het verlangen voor een deskundige door te gaan. Die nieuwsgierigheid moet wijken voor het geloof, de roemzucht voor het heil.”

5.6.2) Wêreldbeeld van die Christendom

Teenoor die filosofie van die Grieke oor die skepping (Guthrie 1962: 132-145), was die Christendom se visie op die wêreld in relasie met God gebring. Juis dié sentrale feit wat verskil van die wêreldverklaring van die Grieke, is dat die Grieke se wêreldbeeld berus op 'n mitologiese basis (Bartelink 1986:116).

Volgens mites was daar verskeie gode wat as heersers gesien is oor verskillende dele van die kosmos. Veel later in die Hellenistiese tyd is die gode se name nog gekoppel aan die gebied wat hulle verteenwoordig. Van 'n wêreldskepping uit niks, deur 'n Skeppergod was aanvanklik in die Griekse filosofie nie sprake nie aldus Bartelink (1986:116).

In die Hellenistiese tyd ontstaan daar 'n groeiende geloof in die doelmatigheid van die kosmos, maar ook hier was weer wesenlike verskille met die Christene (Bartelink 1986:116). Die Christene verwys dadelik na die Skepper in die verband (Rom. 8:19-22), en Christus as die Logos van God wat sin gee aan die skepping (Joh. 1:1-14). Die skepping het dus 'n doel, en dit is om die mens te huisves vir sy tyd op aarde. Die aarde is egter van groot waarde, omdat dit deur God gegee is (Richardson 1958:62). Die Christelike skrywers assosieer hulle verder met die gedagte van die Goddelike voorsienigheid en die harmoniese skoonheid van die wêreld deur die lees van die Bybel (Richardson 1958:62). Romeine 1:20, Openbaring 4:11 en 7:12 bevestig die gedagte. Die verwysing na die Skepper vanuit die harmonie van die kosmos word later by Gregorius van Nazianze (*Oratio theologica* 2,33) gevind.. Op dié gebied gaan die Stoïsyne ook uit van die prinsipe van die logos, wat in die kosmos aan die werk is, maar daar is nie sprake van voorsienigheid nie

(Bartelink 1986:117). Vir die filosofie word die kosmos beheer deur demone. Die Christendom neem die druk weg van die demone, astrologiese opvattinge en fatalisme: die krag van die demone is deur die koms van Christus verbreek (Bartelink 1986:117). Hulle het die heerskappy oor die wêreld verloor. Die liggaam is vir die mens 'n tentwoning (2 Kor. 5:1-10) terwyl hy pelgrim op aarde is, totdat hy na die hemelse huis vertrek. Stadig maar seker gaan die gelowige grafwaarts (Groenewald [1973] 1985:74). Maar die uitsig op die toekomstige heerlikheid het vir die gelowige ook 'n praktiese implikasie op aarde gehad: die doen van die wil van God (Groenewald [1973] 1985:75). Die aardse tydelikheid het die Christene troos gegee te midde van vervolging. Die aarde huisves die tentwoning (σκηνος), maar is self van verbygaande aard (2 Kor. 5:4). Bartelink (1986:116) verwys na 2 Korintiërs 5:1-10 en Openbaring 21:4 as bewys van die Christene se siening dat die kosmos aan die einde van die tyd sal vergaan. Hierteenoor stel die Aristoteliese skool die ewigheid van die kosmos. Die Stoïsyne glo in 'n periodieke herrysing uit die wêreldbrand (herskepping van die kosmos).

5.7) Samevatting

Die Nuwe-Testament het nie ontstaan as teenreaksie op die filosofiese strominge van die tyd nie, maar kan nie losgemaak word van die omstandighede en vraagstukke van die dag nie. Daarom het die Nuwe-Testament heelwat te sê oor die heidense- en filosofiese gedagtes waar die skepping losgemaak word van die Skepper, en óf geminag word, óf verafgod word. Dit is onteenseglik waar dat die filosofiese denke aanleiding gegee het tot die gebruik van στοιχία in die Nuwe-Testament. Teenoor die verskillende filosofiese opvattinge van die tyd neem die Nuwe-Testamentiese skrywers die standpunt in dat God die Skepper is, en die Onderhouer van die skepping; dat die mens verantwoordelik is teenoor God vir sy handeling teenoor die skepping, maar dat die skepping nie gedien kan word as God nie. Die skepping sal aan die einde vergaan.